

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1998 m. kovo mėn. 7 d. / March 7, 1998

Nr. 47(10)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Gyvybė, laisvė ir laimė

„Mes laikome šias tiesas savaime aiškias, kad visi žmonės yra sutverti lygūs, kad jie savo Kūrėjo yra apdovanoti tam tikromis neatimamomis teisėmis, kad tarp jų yra Gyvybė, Laisvė ir Laimės siekimas“.

Šis tvirtinimas mūsų Nepriklausomybės paskelbimo akte turbūt yra vienintelis savo rūšies. Abejoju, kad būtų daug grindžiamųjų dokumentų visame pasaulyje, kurie tvirtintų, kad „laisvės siekimas“ yra pagrindinė teisė.

Mes tikrai esame valstybė ir tauta, entuziastingai įsipareigojusi šiai teisei — iš tikrųjų mes galbūt manome, kad laimė ne teisė, bet pareiga, būtinybė.

Nesam ta prasme vieninteliai. Visame pasaulyje žmonės trokšta laimės ir kitų čia minimų teisių — gyvybės ir laisvės.

Šiandien Amerikos lietuviai švenčia Lietuvos nepriklausomybės dieną, minėdami jos iškovojimą 1918 metais ir dabar dėkodami už nepriklausomybę, atgautą po tiek daug metų sovietinės okupacijos ir priespaudos.

Bet kartu su padėka taip pat yra tam tikras nepasitenkinimo ir vilčių žlugimo jausmas. Daug kas Lietuvoje galvoja, kad kartu su nepriklausomybe, su laisve, taip pat ateis ir laimė. Tai neatitiko ir daug kas nusivylė. Daugelis mūsų siekia laimės, bet ji taip pat iš mūsų išsisuka.

Šios dienos Evangelijoje, Jėzus kalba apie laimę. Jis buvo laimingas žmogus, kuris lengvai kalbėdavosi su vaikais, tėvais, kaip ir mokesčių rinkėjais bei nusidėjėliais. Ir kaip visi tikrai laimingi žmonės, jis norėjo kitus padaryti laimingais. Tai yra šios dienos Evangelijos šerdis. Jėzus sakė savo mokiniams kaip ir kur rasti laimę.

Bet jo nurodymas laimei prieštarauja daugeliui mūsų idėjų tuo reikalu. Mes manome, kad gerovė yra laimės šaltinis ir kad atstūmimas yra liudiesio priežastis. Jis ir šitai apsuko. Kaip mums suprasti jo keistas sąvokas? Raidiškai, jos gali atrodyti absurdiškos. Gyvenime nėra jokių įrodymų, liudijantių, kad vargšai yra būtinai nelaimingi ir kad turčiai yra būtinai laimingi. Tie visi priespaudos metai, lietuvių iškentėti, irgi nepadarė jų laimingais. Tai ką tada Jėzus turėjo mintyje?

Vienas dalykas — kad laimė nepraieina nuo aplinkybių.

Giliai savo širdyse mes tą žinome. Bet, atrodo, mes tai už-

mirštame. Mes vis galvojame, jei mano gyvenimas bus lengvas ir patogus, aš įsigysiu ir vidinę gerovės nuojautą. Jei dalykai už mane bus gerai, tai tada man bus gerai ir viduje. Jeigu laimėsiu loteriją, būsiu laimingas. Jeigu gyvenčiau kitoj vietoj, būčiau laimingas. Taip mes perkeliame savo laimės siekimą į išorę ir viliamės, kad aplinkybių pakeitimas atneš mums trokštamą laimę.

Aišku, būtų veidmainiška siūlyti, kad aplinkybės nieko bendro neturi su laime. Yra žmonių pasaulyje, kurie yra būtinai reikalingi kokių nors išorinių pasikeitimų jų padėtyje ir kurie niekad netaps laimingi, kol jų aplinkybės nepagerės.

Totalitarizmas niekada negalėjo atnešti laimės. Labiau pageldatai demokratija, bet demokratija pati savyje neužtikrina laimės — ji tikrai suteikia laimei didesnę progą.

Jėzus sakė, kad mūsų gerovės jausmas ne visai pareina nuo daiktų ir įvykių. Kai kurie pasaulio laimingiausių žmonių leido gana sunkius gyvenimus — su mažai pinigų, mažai patogumų, mažai pripažinimo. Jėzus buvo vienas iš tų žmonių.

Graikų tragedijų autoriai tikėjo, kad žmogaus dvasia kilo savo didybe, lyginant su jos pajėgumu kentėti.

Lietuvoje sovietinė priespauda gimdė vyrus ir moteris — tikėjimo didvyrius ir tautos didvyrius, kurie bus ilgai prisime-

Nepriklausomybė: Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji

(Šiais metais JAV Lietuvių Bendruomenės Washington'o apylinkė suruošė gan idomų Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. vasario 16 d. aštuoniasdešimt metų sukakties minėjimą. Kaip įprasta, sekmadienį, vasario 15 dieną, buvo aukojamos šv. mišios 10 v.r. Šv. Mato katedroje. Mišioms pasibaigus Katedros choras sugiedojo „Marija, Marija“ ir Lietuvos himną. Mišių metu pamokslą pasakė prelatas Jurgis Šarauskas (jo tekstą, išverstą į lietuvių kalbą, spausdiname greta).

Po pamaldų, 2 val. p.p. Latvijos salėje, Washington'o priemiestyje, įvyko minėjimas. Pagrindinė minėjimo programos dalis buvo simpoziumas tema: Vasario Šešioliktosios reikšmė. Jam vadovavo Viktoras Nakas. Vasarioniškiams lietuviams buvo malonu, kad minėjime dalyvavo maždaug dvidešimt narių delegacija (viceministrai ir kiti aukšti pareigūnai) iš įvairių Lietuvos ministerijų, įskaitant Vidaus reikalų, Krašto apsaugos, Ekonomikos, Susisiekimo, Gamtos apsaugos, Sveikatos apsaugos, Užsienio reikalų ir kitų). Jie buvo atvykę į Washington'ą klausytis JAV valdžios atstovų paruoštų paskaitų apie pasiruošimą ir reagavimą į krikščionius atvejus. Čia jis turėjo progos išgirsti, ką įvairių kartų bei imigracinių bangų Amerikos lietuviams reiškia Vasario 16-oji. Spausdiname programos vadovo Viktoro Nako įvadinę ir baigines pastabas, o taip pat simpoziumo dalyvių Kay Yankoski, dr. Antano Sužiedėlio ir

namų ir apie kuriuos daug metų bus kalba. Antra vertus, laisvė yra leidusi sklisti mafijai, remsi kartais gėdingą valdžią ir atpalaidavusi smulkmenišką įstatymų laužymą, vagystę ir savanaudiškumą tarp paprastų žmonių.

Ir ar mums geriau čia, Jungtinės Valstybės — šalyje, taip labai palaimintoje medžiagine gausa? Mūsų GNP (Gross National Product) niekad nėra buvęs didesnis ir mūsų akcijų birža niekada nėra buvusi aukštesnė, bet taip pat ir mūsų toleravimas mirties kultūros bei šlykštumo viešajame gyvenime.

Esame turtingiausi, labiausiai patogiai ir sėkmingai gyvenantys žmonės pasaulyje, bet ar esame pasaulio geriausio žmogės?

Kada Thomas Jefferson rašė Nepriklausomybės paskelbimo aktą, jis įvykdė labai rūpestingą filosofinį pasirinkimą. Jis pasinaudojo prigimtinių įstatymų teorija, ne prigimtinių teisių teorija. Dėl to jis vartojo frazę „laisvės siekimas“ vietoj žodžio „nuosavybė“ neatimamų teisių

Lietuvos nepriklausomybės paskelbimas Vilniuje 1918 m. vasario 16 d. — Lietuvos nepriklausomybės aktą Lietuvos Valstybės Tarybai skaito dr. Jonas Basanavičius.

Dailininko Petro Kalpoko paveikslas, pieštas Lietuvos atstovybei Jungtinėms Amerikos Valstybėms Washington'e.

Skirmos Kondratienės pasiskaitymus.)

VIKTORAS NAKAS:

Šiandien švesti Lietuvos nepriklausomybės atstatymo aštuoniasdešimt metų sukaktį mes pasirinkom kitoki, negu įprastą būdą. Ilgamečiai Vasario 16-osios minėjimų lankytojai įpratę, kad šia proga į juos prabiltų vienas paskaitininkas. Bet štai jūs matote net šešis prelegentus. Jeigu mūsų minėjimo tikslas būtų prisiminti ir žo-

trejų. Prigimtinių teisių teorijoje laimė pasiekama tik uoliu dorybės lavinimu. Jefferson'as pabrėžė viešąją pareigą labiau nei asmenišką pasirinkimą.

Senajame Testamente Jeremijas rašė: „Laimingas žmogus, kuris pasitiki Viešpačiu“. Šitie žodžiai apibūdina Jėzų. Jo laimė glūdėjo tikėjime.

Tas tikėjimas pripildė jo gyvenimą beribe viltimi. Jo tikėjimas suteikė jam patvarumą ir padarė jo gyvenimą vaisingu. Jis įgalino jį išverti viską ir išeiti pergalingu. Jo laimės sąvoka atrodė keista pasauliui, apstėtam lengvos ir patogumo siekimu. Bet ji buvo daugiau negu pateisinta gyvenimo, labiau švytinčio negu koks kada yra buvęs gyventas.

Lietuva yra pripildyta vilties, kai ji bando save atsikurti šitame naujame amžiuje. Mes meldžiamės už Lietuvą, jos žmones, jos vadus, jos naujai išrinktą prezidentą.

Mes meldžiamės už save ir už savo tėvynę. Ir mes meldžiamės už savo vadus.

Ar čia, ar Lietuvoje, ar bet kur pasaulyje — kas yra svarbu, yra ne tai, ką mes turime, bet kas mes esame kaip žmonės ir kaip bendruomenė. Vertybės, kurios sukuria teisingą bendruomenę ir kilnią tautą, yra vertybės, kurios kyla iš tikėjimo.

„Laimingas žmogus, kuris pasitiki Viešpačiu“.

Prelatas Jurgis Šarauskas

Šv. Mato katedra,
Washington D.C.
1998 m. vasario 15 d.

džiais pakartoti istorinius įvykius, susijusius su Vasario 16-ąja, tai pakaktų vieno paskaitininko. Šiais metais nusprendėme pagvilinti sudėtingesnę temą — aptarti, ne kas yra Vasario 16-oji kaip istorinis faktas, o ką Vasario 16-oji mums reiškia kaip lietuviams? Į pirmąjį klausimą didelė dauguma turbūt panašiai atsakytų. O atsakymų į antrąjį klausimą gali būti be galo daug.

Man malonu jus supažindinti su šios dienos simpoziumo dalyviais: Joana Vaičiulaitiene, Kay Yankoski, dr. Antanu Sužiedėliu, Skirma Kondratiene, Ginta Draugelyte, dr. Raimundu Matulioniu. Manau, kad jie nėra jums svetimi, nes jie visi gyvena Washington'o apylinkėse. Kaip pastebėsite, simpoziumo dalyviai yra įvairaus amžiaus, iš įvairių kartų bei imigracinių bangų. Kiekvienas iš jų buvo pakviestas trumpai pasakyti, ką Vasario 16-oji jiems reiškia. Juos paraginom atsakyti į klausimą, kaip tik jie norėjo — pavyzdžiui, pasidalinti grynai asmeniškais prisiminimais, įspūdžiais, arba pakalbėti apie šventės reikšmę jų šeimai, draugams ir jų kartos atstovams, arba pasirinkti kitokią kelią prie klausimo prieiti. Kviesiu pasiklausyti mūsų prele-

gentų ir besiklausant, kiekvienam iš jūsų susimąstyti — o ką man šioji šventė reiškia.

KAY A. YANKOSKI:

Visi mano seneliai ir šį kraštą atvyko šio šimtmečio pradžioje, tad aš esu antros kartos amerikietė. Kai buvau maža mergaitė, auganti Pensilvanijoje, man atrodė, kad visas pasaulis yra lietuviškas. Mane labai sukrėtė, sužinojus, kad mano dėdė Jurgis iš tikrųjų buvo rusas ir dvi mano tetos lenkės! Tuo laiku ir ten svarbiausia buvo asimiliotis — nusigręžk nuo Lietuvos ir tapk amerikiečiu. Mano tėvai kalbėjo lietuviškai, kad galėtų bendrauti su savo tėvais, kurie niekada angliškai neišmoko, bet mes vaikai buvom antros kartos amerikiečiai, kuriems nebuvo jokio reikalo išmokyti lietuvių kalbos. Kai man buvo dešimt metų, mes nusikėlėme į apylinkę, kuri buvo daugiausia balta, anglosaksiška, protestantiška (WASP), pavardės buvo tik vieno ar dviejų skiemėnų.

Kai aš lankiau mokyklą čia, Washington'e, susitikau rusą žiedkalį, kuris man pasakė: „Tavo pavardė man skamba kaip Smith“. Pajutau pagyvė-

jimą, pabudimą, reikmę sužinoti daugiau apie glūdinčią manų lietuvių. Baigus mokyklą, trumpai persikėliau į Pensilvaniją ir vėliau nutariau, kad norėčiau gyventi Washington'o apylinkėse pastoviai.

Pasamoniėje visada man rūpėjo mano etninė kilmė, tad paskambinau Lietuvos atstovybei. Tuo laiku niekas ten nekalbėjo angliškai, o mano lietuvių kalba tebuvo tik tiek, kiek jos pramokau prie savo senelės kelių. Ir vėl mano domesys buvo neveiklus, kol nesusitikau moterį, kuri man pasakė, kad ji lietuvių ir priklauso lietuvių klubui. Ji man pasiūlė ateiti į susirinkimą, ir taip aš susipažinau su Lietuvos vyčiais (Council 142). Man buvo nuostabu susitikti su didžiausiu būriu lietuvių, kurie nebuvo mano giminės! Labiau ir labiau įsitraukiau ir susidomėjau: pradėjau lankyti kas mėnesį šv. mišias lietuvių mišijoje Georgetown'e, dalyvavau demonstracijose priešais sovietų ambasadą, pamilau jų entuziazmą ir draugystę. Staiga mano kalendorius prisipildė lietuviška veikla: Nepriklausomybės šv. mišiomis Šv. Mato katedroje, skautų mugė, festivalis Baltimorėje birželio mėnesį ir įvairūs renginiai Lietuvos ambasadoje kartu su šv. mišiomis kiekvieno mėnesio paskutinį sekmadienį ir Lietuvos vyčių susirinkimais, kaip mūsų gegužinė ir kalėdinis pobūvis.

Taciu dar vis buvo ta smalsla — aš norėjau žinoti daugiau. Todėl prieš dešimt metų mano mama ir aš išsirušėme kelionei į Lietuvą — tomis dienomis, kai reikėjo vykti pro Maskvą. Prisimenu baime, einant pro rusus muitininkus, matant jauną mergaitę iš mūsų būrio, nuvedamą dviejų stambių pareigūnų kuniškai kratai. Prisimenu tą pasibjaurėjimą, kurį jutau, kad mes turėjome prašyti leidimo aplankyti savo tėvynę iš engėjų pareigūnų, kurie buvo juk mūsų prispaudėjai. Mano mama dar vis stebisi, kad tiek daug svarbaus yra ryšium su ta maža šalim Lietuva; aš nesistebiu — aš turėjau didelių lūkesčių ir aš nenusivyliau.

Kitą kartą kai nuvykau į Vilnių, buvau viena pati ir dar vis stebiuosi, kokia akla laimė man atvedė iš Tarptautinio aerodromo Maskvoje į lokalinį mano skrydžiui į Vilnių. Mano rusų

(Nukelta į 2 psl.)

Po to, kai 1990 m. kovo 11 d. Vilniuje buvo pasirašytas Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo aktas — tuometinės Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos nariai (iš kairės): Kazimieras Motieka, Juozas Kuzmickas, Vytautas Landsbergis, Česlovas Stankevičius ir Aloyzas Sakalas.

Šiame numeryje:

Laisvė ir laimė • „Ką man reiškia Vasario Šešioliktoji?“ — Washington'o LB Vasario 16-osios šventė • Kazimiero Barėno „Dvidešimt viena Veronika“ Lietuvoje • Joseph Feehan eilėraščiai • Antano Gustaičio aviacijos institutas • Paroda „Lietuva heraldikoje ir vaizduose“ jos užuomazgos

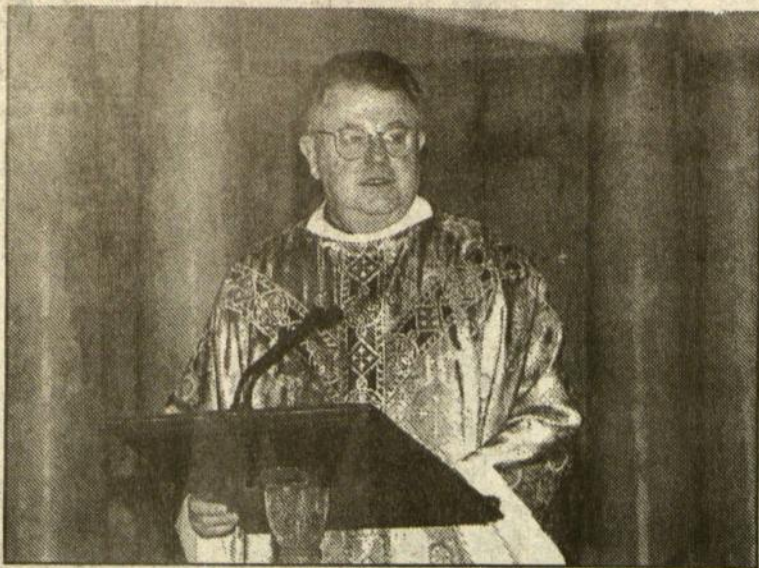
Nepriklausomybė: Vasario 16 ir Kovo 11

(Atkelta iš 1 psl.)

kalbos žodynas susidėjo iš ne daugiau kaip *net* ir *dosvidania*, o nelegalūs pinigų keitėjai į mane žvelgė kaip prisirpusią jiems nurašyti. Vienu ar kitu būdu kažkaip įstengiau save ir savo bagažą patalpinti į taksį ir buvau pakeliui į tolimesnį savo kelionės tikslą.

Mano trečios kelionės metu dar vis valdė komunistai, ir ši kartą man reikėjo skristi iš Ryto Berlyno — dar vienas nuotykis — apsisitojant Vakarų Berlyno patogumuose ir prabangoje, tada persikeliant į komunistinį skurdą. Bet vėl, išlikau apie tai papasakoti. Ketvirtos kelionės metu, jau galėjau lengvai skristi pro Skandinavijos kraštus — pagaliau Lietuva buvo laisva! Mano penktoji kelionė pernai liepos mėnesį buvo dar vienas keltulapis — Londone įlipau į Lithuanian Airlines lektuvą skrydžiui į Vilnių!

Tad Nepriklausomybės šventė yra praėjusi per tam tikrą raidą manyje. Iš tikrųjų ji prasidėjo Lietuvoje prieš dešimt metų, kada vienintelis laisvas kalbėjimas buvo šnibždesiai gatvėje — draugas, inžinierius, dirbantis „Lietuvos“ viešbutyje, perspėjo mus, kad „sienos turi ausis“. Tai buvo laikas, kada mano drąsus draugas paprasčiausiai padėdavo mano (tuščią) leidimo išvykti iš miesto lapelį ant stalo prie

Vasario 15 d. Washington'o šv. Mato katedroje įvyko tradicinės mišios Lietuvos nepriklausomybės intencija. Šiais metais pamokslą sakė prelatas Jurgis Šarauskas, JAV Vyskupų konferencijos Katalikų bažnyčiai centrinėje ir rytų Europoje šelpti skyriaus direktorius. Nuotr. Broniaus Čikoto

priekinių durų — jei neprašai leidimo, negalės tau uždrausti! Jeigu savo kelionėse atsidurdavome prieš milicininkų kelio užtvarą, aš paprasčiausiai tylėdavau, kad mano anglų kalba manęs neišduotų. Pasilikau „kudikiu giriose“, bet su žodynu rankose susitikdavau mielus žmones, kurie, išlipę su manimi iš viešo autobuso, palydėdavo mane į parką, kur turėjau susitikti draugą per jo pietų pertrauką iš vertėjo darbo Seime.

Nepriklausomybės šventė man reiškia šv. mišias šv. Mato katedroje, Washington'e, kartu su kitais lietuviais draugais ir vos pažįstamais; reiškia girdėti

Katedros chorą, giedantį „Marija, Marija“ ir mūsų valstybės — Lietuvos himną — aš pati nemoku giedoti, o štai ščia miesto vidinių apylinkių choras nuostabiai gieda jiems sunkia svetima kalba. Vien tik apie tai pagalvojus, akys užplūsta ašaromis. Nepriklausomybės šventė man yra susimąstymo diena — atsiminimo visų tų metų, kada aš galvodavau ir stebėdavau savo kilme, kiek daug aš asmeniškai mačiau Lietuvos nepriklausomybės vystymąsi per pastaruosius dešimt metų ir per penkis apsilankymus, iki dabar, kada aš galiu laisvai pajauti Lietuvą kiekvieną galimu būdu, matyti ir girdėti ir palieti ir kvėpinti, ir ragauti Lietuvą pati.

ANTANAS SUŽIEDĖLIS:

Gimnazijoje labai nemėgau istorijos, ir tikrai ne todėl, kad tėvas buvo istorikas. Vardai, datos, ir įvykiai atrodė man sausas dalykas. Po penkiasdešimt metų — atvirkščiai. Kai *Darbininkas* spausdino seriją Vinco Krėvės prisiminimų ir vienas numeris kažkur dingio, susirūpinęs skambinau į New York'ą prašyti dublikato.

Skaitant tokius originalius šaltinius, aišku darosi, kad joks istorinis įvykis nėra lengvai apibūdinamas be gyvo konteksto. Taigi ir Vasario 16-os diena 1918-ais metais nebuvo ryškus ruožas tarp praeities ir ateities: daug buvo kovota, kalbėta, kentėta ir prieš, ir po.

Lygiai taip pat ir su Kovo 11-ąja. Dvejus metus prieš tai, 88-aisiais teko būti Gedimino aikštėje, minint Birželio įvykius. Buvau tada Lietuvos pakviestas apsilankyti Vilniaus universiteto Psichologijos katedroje su pora paskaitų. Auditorijoje susirinkdavo daug žmonių, ne vien studentų, pasiklausyti kažkokio žmogaus iš vakarų — tokios progos tada dar nebuvo dažnos.

Bet man tada Lietuvon atvažiuoti psichologija buvo tik pretekstas — toks buvo parėdymas ir patarkymas gauti leidimą atvykti į Lietuvą, per Maskvą, žinoma. Mano sūnus tuomet buvo Lietuvon atsiradęs panašiu pretekstu — kaip studentas, bet veikiai susidraugavo su po grindžių, ir man atvykus, su tais sukilėliais suvedė. Sukilėliai — Terleckas, Bogušis — organizavo tą Birželio minėjimą Gedimino aikštėje. Rasų kapinėse su Bogušiu klausėmės Vatikano radijo — ar paskelbs laiką ir vietą, ar žmonės žinos sueiti?

Išsisukęs iš savo oficialių universiteto palydovų, tą vakarą nuėjau į aikštę ir aš. Iš visų kampų žmonės ėjo, gal pora tūkstančių. Tai buvo pirmas toks viešas ir didelis susibūrimas prieš okupantą. Trispalvė iškėlė buvęs partizanas tuoj pat buvo nugabentas į nuovadą.

Garsiakalbiais įsakmiai buvo liepiama išsiskirstyti. Dairėmės, ar milicija atžygiuos minią suskaldyti, kaip tai atsitiko mėnesį anksčiau. Klausėmės drąsių kalbėtojų, giedojome Lietuvos himną. Žmonės aplink mane giedojo drąsiai, garsiai, daugelis aiškiai nežinodami visų žodžių.

Kas yra nepriklausomybė? Tą dieną Gedimino aikštėje buvo gaudžiai aišku. Tai tautos valia gyventi ir gyvuoti savaip, ne pagal priekertas vertybes, dirbti ir tvarkytis savaip, ne pagal jėga užverstus įsakus.

Po pusantros metų teko vėl tėvynėje lankyti, šį kartą Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto reikalais. Buvo gili žiema, Kalėdos. Lietuva jau buvo pasiskelbusi nepriklausoma, bet dar ryškiai jautė prispaudėjo jungą. Baiminomės — ar Maskva nutrauks gyvybiškai reikalingą kurą, ar likusi svetima kariuomenė bandys grąžinti okupacinį režimą? Iš tiesų, pora savaitių po to prie Vilniaus radijo buvo keturiolika jaunų žmonių.

Kas yra nepriklausomybė? Tą niūrią žiemos savaitę buvo skaudžiai aišku. Tai žmonių valia pasikliauti savimi, kas bebūtų, pakęsti sunkumus ir nežinią, nes sąmonėje glūdi vaizdas šviesesnio rytojaus, vyresniems vaizdas iš praeitės, jaunesniems iš vilčių ir tikėjimo.

Dar pora metų praslinko, ir teko vėl tėvynę aplankyti. Šiuo kartą be milicininkų priežiūros ir be politrukų malonės. Nusisavinęs savaitę giminaičių automobilį, aplankiau visas vietas, kurias prisiminiau vaizdais iš vaikystės, ir taip pat tas, kurios buvo brangios iš tėvo ir motinos pasakojimų. Kai kur teko užgausti, ieškant vietų ir vietelių: čia namo, čia bažnyčios, ar upės aišgino, ar tako girioje.

Prieš pusę šimtmečio traukėmės iš Lietuvos su laukuose pagautu arkluku ir mėslovežiu. Pro sienos ženklą pravažiuojant link Tilžės, tėvai mums sakė: žvilgtelkit atgal, gal niekad daugiau Lietuvos nematysit.

Nebuvo mano giminaičiam labai aišku, kodėl, pasiskolęs automobilį, norėjau tuomet važinėti vienas ir ko ieškojau. Jų rūpesčiai linko į kasdienybės gerovę, ir tai man, pagautam Lietuvos žemės poezijos, atrodė netinkamai prozaška. Man netrūko ir netrūks kasdienybės gerovės.

Taigi ar vertiname tik tai, ko trūksta?

Kas yra nepriklausomybė, kai priešas nebeslegia, kai pavojus nebegresia, kai laisvas esi galvoti, kalbėti, melstis, važiuoti, kur patinka, dirbti pasirinkta darbą?

Washington'o LB Vasario 16-tos minėjimo simpoziumo dalyviai. Iš k. į d.: Viktoras Nakas (moderatorius), Kay Yankoski, dr. Antanas Sužiedėlis, Skirma Kondratienė, Ginta Draugelytė ir dr. Raimundas Matulionis. Nesimato simpoziumo dalyvės Joanos Vaičiulaitienės. Nuotrauka Broniaus Čikoto

Šios šventės proga pravartu prisiminti, kaip staigiai galima laisvę prarasti ir kaip sunku ją atgauti — sunku ne tik išsipainioti iš priešų spastų, bet lėta ir sunku taip pat išgydyti sužeistą žmogų: vienam — užguitą sielą išlaisvinti, kitam — sujungti į vientisą savimonę likimo sukarpytas gyvenimo dalis.

Vasario Šešioliktoji 1918-ais metais staigiai ir vienu ypu nepakeitė Lietuvos krašto ir tautos. Tos dienos svoris ir svarba keitėsi ir augo per dešimtmečius. Ir iki šių dienų tebesikeičia, tebeauga, kiekvienam iš mūsų skirtingu būdu.

Tačiau kiekvienam lietuviui Vasario Šešioliktoji lieka jo žmogiškosios būklės puošmena.

SKIRMA KONDRATIENĖ:

Seniai, labai seniai, mano vaikystėje tėvai tempdavo į Vasario 16-osios minėjimus. Kiek prisimenu, tai buvo nuobodžios ir ilgų ceremonijos, kalbėtojai griaudė, gaudė. Jų buvo per daug ir jie per ilgai šnekėjo. Kasmet, atrodė, tą patį šnekėjo, o laikas bėgo, tėvynės prisiminimai blėso ir buvo sunkiau ir sunkiau patikėti, kad Lietuva vėl kada nors bus laisva. Aplamai, sunkiau darėsi suprasti, kas ta Lietuva. Po kiek laiko pradėjau rečiau eiti į minėjimus. Bet vis, kas kelinti metai, neiškętus sugrįždavau ir aš, iš naujo patirdavau liudės, nes niekas nesikeitė, tik mes visi senome.

Tačiau... Tačiau ir mano karta, užaugusi, tempėme savo vaikus į šeštadienines mokyklas ir į minėjimus, bandydami ir jiems perduoti — ką? Pati ne-

žinau. Meilę Lietuvai? Sunku suvokti, kas tai yra ir turėtų būti, o tuo labiau vaikams paaiškinti ir įdiegti, kai pats, tos tėvynės nematęs, joje neaugęs. Tad kaip paaiškinti, kodėl vis dėlto mums lietuvių kalba miela, lietuvių kultūra sava, kodėl smagu ir malonu su lietuviais bendrauti, džiaugtis lietuvių pasiekimais sporte, moksle, politikoje, menuose. Lietuvos gamta, pirmąsį ją pamčius, labai pažįstama — gal iš nuotraukų, iš literatūros, iš tėvų pasakojimų, o gal tiesiog genuose, priešistorinėje pasąmonėje.

Lietuviai, žinoma, turi ir visokių ydų, ir kartais sunku su jais sugyventi. Bet kaip čia pasakyti? Sunku su jais gyventi, bet ir neįmanoma be jų. Pasirodo, kad konkretizuoti tėvynės meilę reikia pamilti jos žmones, bandyti gyventi bendram labui, kaip kas išmano, būti nesavanaudiškam. Tai pamoka, kurią retas iš mūsų sugeba tobulai įgyvendinti. Tai pamoka, kuri tinka tiek išeivijai, tiek atsistatantčiai Lietuvai.

Ką reiškia man Vasario Šešioliktoji? Tai lyg žarija, kuri rusena kiekvieno lietuvių širdies gelmėje, dažnai prigesusi, bet užsiplieskdam, kai sąlygos tam tinkamos, kai sąlygos to reikalauja. Taip po ilgų metų rusenimo užsiplieskė Sąjūdis, su atitinkamu atgarsiu išeivijos lietuvių tarpe. Kovo Vienuoliktoji pavertė Vasario Šešioliktoją į džiugią šventę. Labiau nei koks kitas simbolis ar kita diena, Vasario 16-oji dvidešimto amžiaus lietuvių vienija. Pirmos nepriklausomybės išvakarėse, dar spaudos draudimo metais Lietuvos lietuviai ir išeiv-

vija buvo darnus kultūrinis vietas, kuris bendromis jėgomis prikėlė tautą. Dar kai mes nebuvom skirstomi į dipukus ir tarybukus, mūsų — grinorių, dipukų ir tarybukų — tėvai, seneliai ir proseneliai bendrai sukurė Nepriklausomą Lietuvą. Dėl tų bendrų protėvių visi mes savaip nešiojome nepriklausomybės idealo žariją per ilgus išsiskyrimo metus. Ir šimtmetį užbaigame su tuo patiu džiaugsmu ir lūkesčiais dėl Lietuvos ateities. Nesvarbu, kaip šiokiadieniais atrodytumėme vieni kitiems susvetimėję, ši diena, ši šventė — tikras simbolis mūsų bendros tautos.

VIKTORAS NAKAS:

(Po simpoziumo dalyvių pasisakymų)

Tautą sudaro žmonės, kuriuos jungia kalba, kultūra, istorija ir bendros vertybės. Tikios, kad šio simpoziumo prelegentų išsakytos mintys mums visiems priminė, kad tautos višumą sudaro jos narių kolektyvinė atmintis bei patirtis. Jeigu mūsų prelegentų pasisakymuose išgirdote nuomonių bei įspūdžių įvairovę, tai tik reiškia, kad mūsų tauta yra gyvas, su dėtinas, kintantis organizmas. Šios šventės proga verta prisiminti ir pabrėžti, kad nepaisant, kiek metų mes gyvename toli nuo protėvių žemės, jeigu tik mes laikome save lietuviais, tai esame to organizmo dalis ir prisidedame prie jo gyvastingumo.

Nagrinėdami klausimą, ką reiškia Vasario 16-oji, atlikome kuklią tautinės sąžinės sąskaitą, kuri mus privertė, gal ir netiesiogiai, pagalvoti: o ką reiškia būti lietuviu? Palinkėčiau, kad mes visi savo mintyse prie to klausimo ne vieną kartą šiandien ir rytoj sugrįžtume.

CHARIZMINIŲ GRUPIŲ SUSITIKIMAS

1997 m. gruodžio 28 d. Klaipėdos šv. Juozapo Darbininko parapijos charizminių grupių nariai susirinko į tradicinį mėnesio susibūrimą, skirtą maldai, taip pat buvo

aptarti metų rezultatai bei ateities planai. Parapijoje yra kelios jaunimo ir viena vyresnių žmonių maldos grupė. Susirenkama pirmąjį ir ketvirtąjį mėnesio sekmadienį. Ryšys tarp grupių palaikomas per lyderius, kurie yra ir parapijos jaunimo tarybos nariai. Svarstyta, kaip geriausiai pasirengti Šventosios Dvasios metams.

Washington'o LB Vasario 16-tos minėjimo simpoziumo dalyvė Kay Yankoski. Nuotrauka Broniaus Čikoto

Washington'o LB Vasario 16-tos minėjimo simpoziumo dalyvis dr. Antanas Sužiedėlis. Nuotrauka Broniaus Čikoto

Washington'o LB Vasario 16-tos minėjimo simpoziumo dalyvė Skirma Kondratienė. Nuotrauka Broniaus Čikoto

Po mišių Vasario 16-tos intencija Washington'o šv. Mato katedroje. Iš k. į d.: Dalė Lukienė, Algis Lukas (Washington'o LB pirm.), prel. Jurgis Šarauskas (pamokslą sakęs), Jūratė Sakalauskienė, Rasa Rastauskienė (Lietuvos Seimo narė), amb. Stasys Sakalauskas ir dr. Jonas Rudalevičius (Lietuvos Užsienio reikalų viceministras). Nuotrauka Broniaus Čikoto

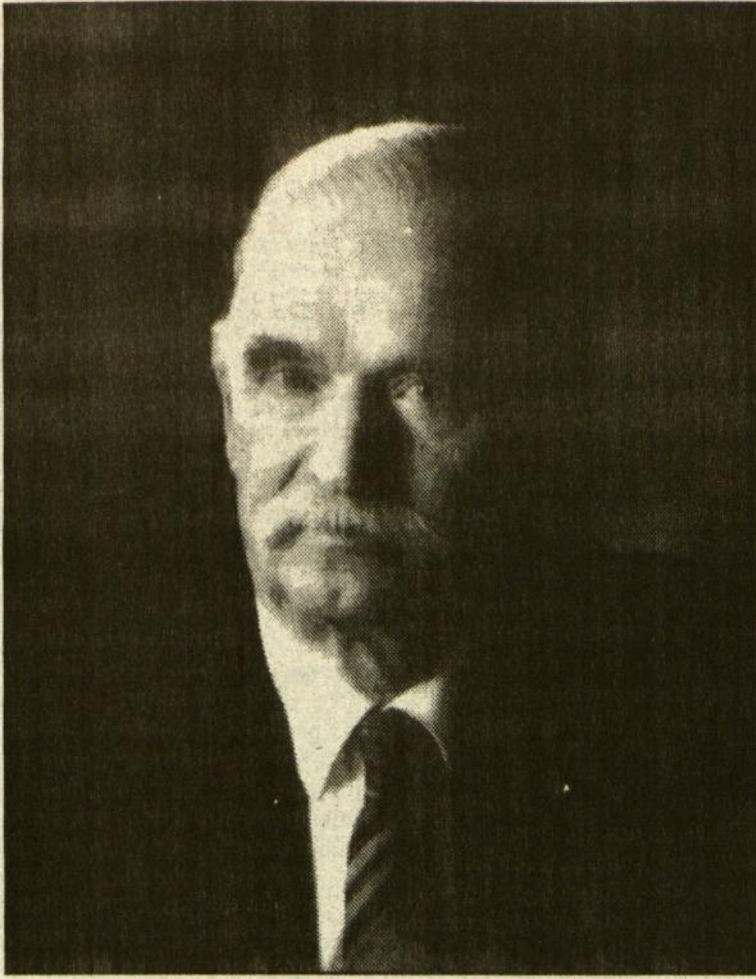
Senasis stilius, arba vėluojančios Veronikos metai

VYTAUTAS
GIRDZIJAUSKAS

Vienas svarbiausių žmogaus gyvenimo įvykių — jo gimimo data retkarčiais sukelia keblių nepatogumų ir maišaties. Tos painiavos kaltininkai, žinoma, ne naujagimiai, o kalendoriai. Mielasis skaitytojas gal nesusipyks, jei priminsiu, kad kalendorius — tai „laiko skaičiavimo sistema, pagrįsta periodiniais gamtos reiškiniais: nakties ir dienos, mėnulio fazių, metų laikų kaita“, (*Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius, 1985, p. 228). Tų sistemų būta (ir net dabar dar esama) keletas — Saulės ir Mėnulio, Mėnulio, Julijaus arba Romėnų, dar vadinto Senojo stiliaus, įvesto 45 I.01 pr. Kr. Romoje, Grigaliaus ir kitų. Europoje (ir pasaulyje) dabar visuotinai vartojama Grigaliaus kalendorinė sistema, įvesta popiežiaus Grigaliaus 1582 metais. Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštystėje ši sistema įsigalėjo 1586 metais, Didžiojoje Britanijoje 1752, o Rusijoje Senasis stilius buvo panaikintas 1918 metais. Tad Lietuvos dalyje, kuri po Trečiojo padalinimo atiteko Rusijai, 1800-1915 metais laiką skaičiavo pagal Senąjį arba Julijaus kalendorių. Julijaus ir Grigaliaus kalendorių skirtumas šiame amžiuje — 13 parų. Vadinas, žmonės, gimę carinės Rusijos teritorijoje dvidešimtojo amžiaus pradžioje privalėtų savo gimtadienį patikslinti, prie gimimo datos pridėdami 13 dieną. Jei gimtadienis pagal Senąjį stilių buvo po gruodžio 17, keičiasi net gimimo metai.

Taip elgiasi žmonės visame pasaulyje, taip turėtume daryti ir mes. Bet mės juk lietuvių, ne standartinė gentis, todėl galime ir nepaklusti. Ypač užsispyrusiai nenori savo gimtadienių perskaiciuoti rašytojai, ne išimtis, žinoma, ir Kazimieras Barėnas, gimęs 1907 metų gruodžio 30 dieną netoli Panevėžio. Kadangi tai buvo caro Rusijos teritorija, jo metrikuose įrašyta Senojo stiliaus data, vadinas, tikrasis gimtadienis yra 1908-ųjų metų sausio 12-oji. Bet garbiajam jubiliatui apie tai ne neužsimink, supyks. Panašiai elgiasi ir poetas Bernardas Brazdžionis, savo gimtadienį švenčiantis, vasario 1 dieną, nors tikroji data yra 1907-ųjų metų vasario 14-oji. Regis, panašios nuostatos laikėsi ir geros atminties Juozas Keliutis, gimtadienį švęsdavęs rugpjūčio 22-ąją, nors tikroji data — 1902.09.04. Matyt, skaičiai turi kažkokią magišką galią — išdeginę žymę ir paliko visiems laikams. Gerbiant jubiliatų valią, galima būtų palikti ir anas datas, bet prie jų derėtų pridėti prierašą — Senasis stilius.

Perskaicius Kazimiero Barėno novelių romaną *Dvidešimt viena Veronika* (Vilnius? Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997), mąstant apie jo asmenį, veiklą, kūrybą, net ir gimimo datą, nejuociom dingteli — senasis stilius, kitaip tarus, tradicinis. Nemanau, kad tai būtų įžeidu ar pagarbos stoka. Geriausiuju kūrybos ypatybių pėrimas iš klasikų — viena mūsų kultūros stipriųjų pusių, pastaruoju metu sparčiai nykstanti. Skaitant pomodernistine maniera parašytus tekstus, ypač siulomus leidyklai rankraščius, negali aptikti ten ne tik ryškių charakterių, gražios kalbos, individualaus stiliaus, bet ir padoraus siužeto, kvapą gniaužiančios intrigos, nekalbant apie subtilius gamtos vaizdus, niuansuotus sielos virpesius ir kitus dalykus, kurie buvo būdingi klasikiniams ir

Kazimieras Barėnas

geriausiems modernių autorių romanams, novelėms, poemoms. Kazimieras Barėnas išsaugojo ir charakterius, ir siužetą, tiesa, gana elementarų. Jam nesvetimas pavasario dvelksmas, rudens vėjo šėlsmas, mielas paprasto žvirblio čirškavimas, todėl skaitant šią knygą neaptiksi painių psichologijos mįslių, psichikos kazusų, nebūsi užkluptas kaukėtų žudikų ar įvilijotų į mitų bei sekso labirintus. Pasakojimas teka lėtoka, kartais net nuobodoka srove, charakterių lūžiai ne dramatiški ir juo labiau ne tragiški, o jeigu ir yra to tragizmo ar dramtizmo, tai jis giliai giliai paslėptas, vos juntamas. Kasdienis darbas, namų rūpestiai, santykiai su kaimynais, bendradarbiais, tautiečiais. Viena kita prošaistė — šventinės išlaidos, išvyka, meilės nuotykių, įvykų gal tik svajose. Prisiminimų atšvaitai — kažkur ten sušmėžuoja jaunystė, Lietuva, mokykla, karas, bėgimas nuo jo.

Nei Veronika Šventarienė, nei jos vyras Kostas Šventaris neatlieka nei didelių žygių, neįvykdo niūrių išdavysčių, nors... prielaidų būta. Veronika mėgino šį tą veikti tautos ir kultūros labui, deja, greit suprato, kad jos paslaugos nėra labai pageidaujamos, jei nesutiks prisitaikyti, nulenkti galvos, užmerkti akis — nematyti, ko nereikia matyti, negirdėti, ko nereikia girdėti, neskaityti, ko nereikia skaityti, negalvoti, ko nedera galvoti. Pasakojimas nuo to ir prasideda — nuo „skryningo“, tai yra nuo tardymo, kai mėginama išsiaiškinti, kas skaitė ir iš kur gavo komunistinio laikraščio numerį. Tuo labiau susirūpinusi policija. O Šventarių didžiausias rūpestis: kas įskundė, kaip išsisukti, o paskui atkurti nutrukstančius draugiškus santykius su bičiuliais, tautiečiais. Pasirodo, tas laisvasis pasaulis ne toks ir laisvas. Ne, ten nėra Sibiro, niekas negrasiina tremtimi ar kalėjimu, bet šis tas bauginancio vis dėlto yra. Gal darbo praradimas, gal išsiuntimas iš šalies, o gal net grąžinamas į... Taip, taip — į tėvynę.

O Šventariai nenorėtų nei vieno, nei antro, nei trečio. Nieko ir neįvyksta, tik šmėžteli šiurpokas šešėlis, tik labai realiai suvoki, kad ir čia gyvena ir skundikai, ir pataikūnai, kad ir

čia čia nepavykusios vedybos („Kaimynas“), negailėstinga konkurencija ir dramatiški bankrotai („Mėsininkas Kingas“), kad visai čia pat skurdas (Candra Bahadras Menonas“), o iš buvusios meilės likę tik atšvaitai („Arivaderci, Roma“). Pasivaidena kitokia buitis ir kitokia gyvenimo prasmė („Saulėtos atostogos“), labai trapi ir netikra. Pasivaidena, šmėžteli, o iš tikrųjų nieko, kas būtų labai svarbų ir prasmingą neįvyksta — abu herojai pamažu sensta, Kostas Šventaris pagaliau miršta. Veronika lieka „viena“. Gal ji ir visą gyvenimą buvo viena, nes jos nesuprato nei sesuo, nei brolis, nei vyras, gal tik motina, troškusi savo dukrai kitokio gyvenimo, pati velkanti vergės pavalkus. Tas „kitoks gyvenimas“ taip pat nėra labai kitoks, ir tas lengvumas nėra toks labai lengvas, nes žmogus nuo savęs pabėgti niekur neįstengia. Švaresnis darbas, erdvesnis būstas neišvaduoja nuo minčių apie prasmę ir tikslą. O iš tikrųjų apie beprasmybę.

Ne, autorius tų idėjų neperša, nepamokslauja, jis tik pasakoja — stebi ir pasakoja. Visa kita — mūsų, skaitytojų, rūpestis. Ne vienas (ir šių eilučių autoriui) gal norėtųsi, kad pasakojimas būtų eporingesnis, įvykių tėkmė — kasė, sielos virpesiai, ryškesni, konfliktai dramatiškesni, bet... Toks gyvenimas. Deja, toks. Gal ir norėtųsi kitokio, gal ir ne vienas ir ne viena vaizdavosi kitoki, ypač laisvajame pasaulyje. Dabar jau ir mes žinome tos laisvės kainą. Pravartu būtų buvę sužinoti anksčiau — „Veronika“ visu būtų išpėjusi, jei nebūtų mus ketvirtiu amžiaus pasivėlinusi mūsų sintaksės, leksikos ir net fonetikos subtilybės. Tad senasis lietuviškasis stilius, senoji tradicija ne tik pageidautina, bet ir būtina, jei norime išlaikyti tą vadinamąjį tautos identitetą. „Veronika“ tuos intervencijų bandymus sėkmingai atlai-

O knyga nauja, atšviežintas ne tik jos išorinis drabužis, išpailiotas kai kurios kalbos pinklės, atsiradusios, matyt, ne be svetimosios įtakos. Nelengva mažajai atsipirti prieš didįjį milžiną, kuris įžuliai niokoja mūsų sintaksės, leksikos ir net fonetikos subtilybės. Tad senasis lietuviškasis stilius, senoji tradicija ne tik pageidautina, bet ir būtina, jei norime išlaikyti tą vadinamąjį tautos identitetą. „Veronika“ tuos intervencijų bandymus sėkmingai atlai-

Joseph Feehan

ATGIMIMAS

*Susijaudinusi
perpus už mus jaunesnė
gidė nekantraudama
vedė mus siaurute gatvele
stablėlo pasiekusi plačią alėją
luktelėjo kolei apspitome ją
visi turistai
tada
durdama dangun
džiaugsmingai šuktelėjo:
Matote vėliavą?
Tai mūsų trispalvė!*

MŪSŲ!

Ne kitų vėliava.

BRĖKŠTANT

*Žvelgdamas į dangų sukuosi lyg sukutis:
žinau, visko neaprepsiu.
Iš pastelinių spalvų — gelsvos iki rausvos —
išnyra raudonas kamuolys. Vakarnakt
stebėjau baltąjį besileidžiant ir dingstant.*

*Kalvelės, tarsi vaiko nedrąsia ranka iškarpytos,
jas apaugę medžiai —
jų šakos švelniai kedena vėjas —
žygiuoja rikiute
slėnio ir palaimingo
upelio pakrantės link.*

*Paupy — nesibaigiantys kukurūzų laukai
(nardantys paukščiai nepaiso spalvingų kaliausių),
įkaitinti ir šiurkštūs, nesiduotų lengvai perbrendami.*

*Čionai — supa mane žiedai: oranžiniai,
lelijiniai, violetiniai, gelsvi, purpuriškai melsvi,
o prie saulėgrąžos tamsiaspalvės širdies —
pasispirdamas į orą, ilgėliau siurbia kolibris...
po to bitės, sargų
dryžuotomis uniformomis, vualiniais sparneliais...
Ir aš — apdovanotas akim visą tai regėti.*

*Vardan Dievo! Kaipgi
sukurti visi šitie gausūs nuostabūs tvėriniai,
jeigu ne vardan Dievo?*

ELENAI

*Plataus, plokščio veido blondinė
(lietuvi — girdžiu tėvą tariant),
o veidas švyti, džiaugsmo atspindžiai akyse
(šiandien sakyčiau žavėtina).*

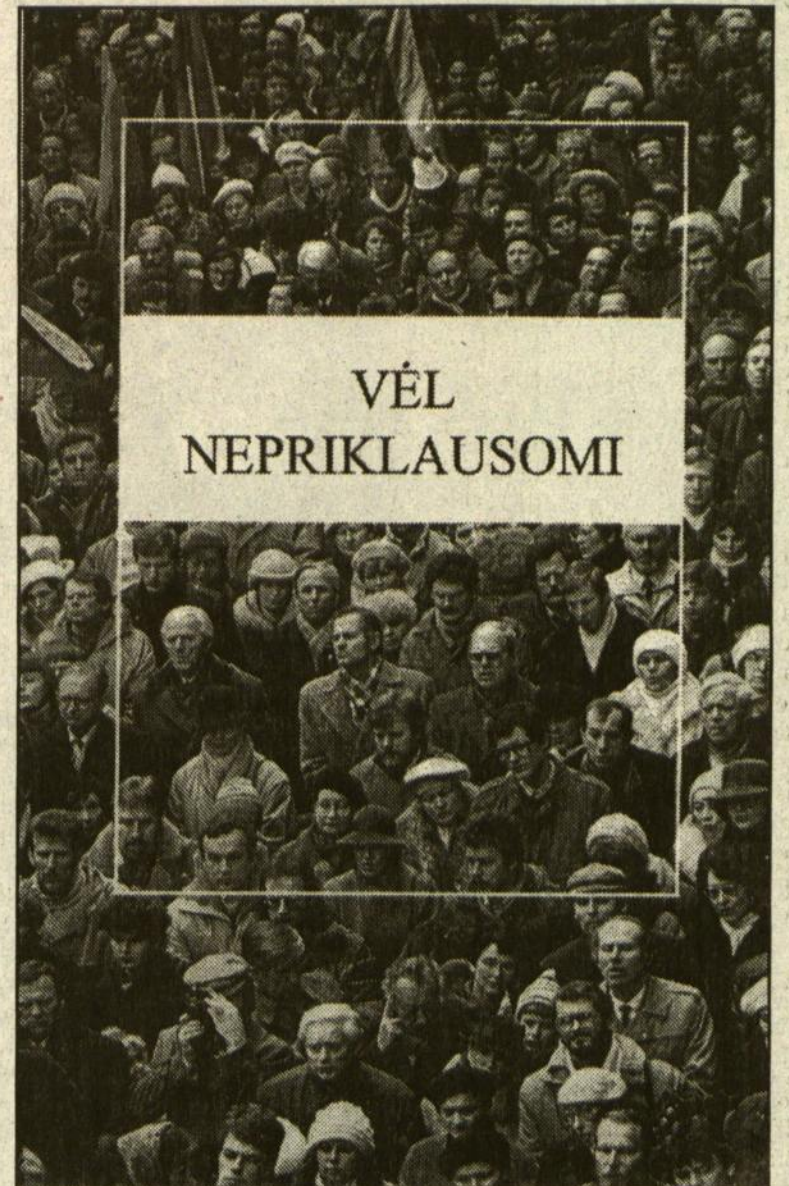
*Rankomis retai mosikuoja.
Ilgos rankovės nepastebimai slepia
odos spalvos tatuiruotes.*

*Prasiveržė tik kartą pro skausmo iškreiptą veidą,
uždraustas ašaras, užsikertančiu balsu
užuomėna apie kūdikį, gimimo valandą
jos kaltintųjų išplėštą ir numestą
pakampėn, lyg atmatą,
ausyse aidint silpnėjantiems
verkuonėlio kukčiojimams.*

ko. Ir nors vėluodama, bet savo misija vykdė — gerai literatūrai laikas ne pats svarbiausias faktorius. O grįždami prie kalendoriaus, galėtume tik šypelti — senasis nuo naujojo stiliaus ne taip labai nutolęs, tik trylika dienų. Sakoma, kad nuo didelio iki mažo taip pat tik žingsnis, o nuo pradžios iki pabaigos — tik mirksnis. Žmogaus pradžios...

VIENUOLIŲ VADOVŲ KONFERENCIJA

Lapkričio 16 dieną Vilniuje įvyko Lietuvos Vyrų Vienuolių Vyresniųjų Konferencijos (LVVVK) posėdis, kuriame dalyvavo Lietuvos vyskupų konferencijos generalinis sekretorius vysk. J. Boruta, SJ, vienuolių atstovai kunigai V.

*Iš rankų į rankas: Vokietija
Ispanija Portugalija Brazilija Kalifornija.
Pagerbdama praleistus metus su Berdyaeu,
pakludama savo retiemis gabumams,
siekia doktorato, profesūros, dekanystės.*

*Pensija. Vyras palaidotas.
Vilniuje giminė kone išnaikinta.
Pensininė atsiduoda kūrybai pamilta gimtąja kalba,
kol nebeįstengia paskutinį kartą
spūstelti sūnaus rankos.*

*Vilniuje užklausa studentės
(gal rusai neleido leisti Elenos eilių —
gi ne visi vaistų siuntiniai pasiekdavo
jos mažatūrę silpnąsirdę motiną):
„Ar tau žinomos Elenos Tumienės eilės?“
Ta, staiga nusišukdama, per petį
mestelėjo: „Žinoma!“*

Nenugalima Elena sugrįžo namo.

(Vertė Nijolė Gražulienė 1998 metų sausio mėnesį.)

Joseph Feehan gimė Čikagoje, airių katalikų šeimoje. Baigęs Illinois universitetą, tarnaudamas aviacijoje sutiko slaugę, su kuria neseniai šventė penkiasdešimt antrąsias vedybinio gyvenimo metines. Po tarnybos gyveno Washington, DC, įsigijo daktarą ir dar pastudijavęs, dėstė Catholic University of America. 1950 metais nusikraustė į Los Angeles, kur 31 metus dėstė Immaculate Heart kolegijoj. Čia susipažino su poete ir literatūros mokslininke Elena Tumiene, kuri ten studijavo, prieš įsigydama daktarą iš University of Southern California, Los Angeles. Iš šios pažinties ir kilo profesoriaus susidomėjimas Lietuva. Išėjęs į pensiją, studijavo ispanų kalbą, ir dabar savanoriškai dėsto anglų kalbą ispaniškai kalbantiems suaugusiems. Jo žodžiais: kadaise buvau, bet, deja, nebesu nei lieknas, nei raudonplaukis.

Brilius, MIC, M. Detlaff, OFM. Conv., S. Jurčys, OFM, A. Saulaitis, SJ, St. Zaruskas, OP, vysk. J. Boruta informavo, jog Lietuvos vyskupų konferencija patvirtino LVVVK įstatų bei atkreipė dėmesį į keletą vietų, kur reikėtų padaryti nedidelius pataisymus. Posėdžio dalyviai slapto balsavimu išrinko LVVVK tarybą. 1997 m., Nr. 23.

Pirmininku išrinktas kun. S. Jurčys, sekretoriumi — kun. V. Brilius, izdininku — kun. St. Zaruskas, mišrios komisijos nariu — kun. V. Brilius, Sutarta, jog konferencijai Lietuvos Vyskupų Konferencijoje atstovaus LVVVK pirmininkas. Posėdyje taip pat aptarti kiti einamieji reikalai. BŽ, 1997 m., Nr. 23.

